

Muz., 2022(63): 59-64
Rocznik, eISSN 2391-4815

data przyjęcia – 05.2022
data recenzji – 05.2022
data akceptacji – 06.2022
DOI: 10.5604/01.3001.0015.9131

W KRĘGU WSPÓŁPRACOWNIKÓW. MUZEUM JAKO ODPOWIEDZIALNA INSTYTUCJA WSPÓLNOTOTWÓRCZA

WITHIN A CIRCLE OF AFFILIATES. MUSEUM
AS A RESPONSIBLE COMMUNITY-CREATING
INSTITUTION

Beata Nessel-Łukasik

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej
ORCID 0000-0002-1039-2111

Abstract: Museums as community-creating institutions are formed by various circles of stakeholders. Many of those circles result from a cooperation with a definite milieu. However, it is this extension of the circle of museum's affiliates and a gradually bigger impact of external factors on the range and form of these actions that make museums once again face the question how to consciously and responsibly undertake subsequent social commitments? How to establish durable relations that require participation in long-term processes in this 'irresponsible world'? How to create circles of associates for this to translate into the development of the social capital of the institution and its environment? Based on the results of a subsequent

deepened analysis of the material amassed in the 'Study of the Museum Public in Poland' Project in the course of a 4-years' quality study, four types of dilemmas have been presented: they are the dilemmas which the study participants tackled when talking about the museum public (discussed in a different publication), and which are faced by museum curators and their affiliates keen on an efficient cooperation beyond the museum and on establishing durable relations. The analysis of these dilemmas will aim at demonstrating how the deepening of the awareness of social responsibility can contribute to reaching socio-creative goals of museums regardless of the operation model a given institution implements on a daily basis.

Keywords: community-creating museum, relations, social responsibility, social capital, social museum.

Wstęp

Jedną z ról muzeów społecznych jest wzmacnianie więzi międzyludzkich¹. Podkreślali to zarówno autorzy różnych koncepcji muzeum (ekomuzeum², muzeum: otwartego³, partycypacyjnego⁴, zaangażowanego⁵, relacyjnego⁶ i in.), jak i uczestnicy muzealnych programów⁷ i badań⁸. W rezultacie kształtowanie relacji pomiędzy instytucją a poszczególnymi grupami interesariuszy⁹ wpisało się już na stałe w dyskusje o nowoczesnym muzeum¹⁰, stawiając pytanie m.in. o to, czy, a jeśli tak, to z jakich powodów instytucja powinna podejmować kolejne zobowiązania społeczne¹¹? Jednak coraz większa dywersyfikacja zakresu działań muzeów z jednej strony i wzrastająca dynamika przemian społecznych z drugiej powodują, że kwestia świadomego i odpowiedzialnego budowania relacji nadal pozostaje źródłem wielu dylematów. Dotyczy to m.in. współpracy muzeów z interesariuszami otoczenia¹², takimi jak: instytucje, organizacje i osoby, które opierając się na zasadach zarówno dobrej komunikacji, jak i konsultacji, partnerstwa i dialogu¹³, chcą dążyć do wspólnego celu¹⁴ i budować trwałe relacje, aby móc razem skutecznie wpływać na otoczenie¹⁵ i wzrost kapitału społecznego. Jak zatem wygląda skuteczność budowania tego typu relacji z perspektywy muzealników i przedstawicieli tej grupy interesariuszy? Czy tworzy się je w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR)¹⁶ zgodnie z Normą PN-ISO 26000¹⁷, czy na innych zasadach?

Celem poniższego artykułu będzie zweryfikowanie powyższych kwestii, opierając się na analizach wypowiedzi uczestników projektu „Badania publiczności muzeów w Polsce”¹⁸, którzy podczas badań jakościowych¹⁹ wyrazili nie tylko swoje opinie o najważniejszych grupach odbiorców²⁰, ale też refleksje zwracające uwagę na znaczenie odpowiedzialności społecznej²¹ w kształtowaniu i zarządzaniu relacjami, jakie powstają wśród wskazanej powyżej kategorii interesariuszy muzeum. Jak wygląda ich zdaniem współdziałanie muzeum z poszczególnymi kręgami tych współpracowników zewnętrznych? Czy efekty tego rodzaju inicjatyw faktycznie stanowią podstawę do zmian w kulturze organizacji instytucji²² i wpływają na zakres jej społecznego zaangażowania²³? Jakie wątpliwości budzi kwestia budowania tego rodzaju relacji w muzeach, które nie zawsze dysponują narzędziami do wsluchania się w to, czym „żyją ludzie dookoła”?

Dylematy współpracowników

Na podstawie zgromadzonych materiałów²⁴ można powiedzieć, że w wypowiedziach wielokrotnie poruszano zagadnienia powiązane z zakresem społecznej odpowiedzialności muzeów²⁵ w odniesieniu do relacji z interesariuszami otoczenia. Trudno je jednak powiązać z wdrażaniem określonego modelu muzeum²⁶. W rezultacie pogłębiona analiza dyskusji i wywiadów z muzealnikami, lokalnymi liderami i współpracownikami pozwala jedynie na określenie czterech typów dylematów, z jakimi mierzą się muzealnicy i przedstawiciele interesariuszy oczekujących zbudowania długofalowych relacji pomiędzy muzeum a poszczególnymi kręgami jego współpracowników.

Jako pierwszy typ można tutaj wskazać pogłębiającą się dywersyfikację relacji. Wśród grup zainteresowanych podjęciem współpracy z muzeami obecnie wyróżnia się nie tylko środowiska zawodowe powiązane ze specjalnością danej instytucji

(artyści, naukowcy, edukatorzy, animatorzy kultury, pracownicy innych instytucji kultury i oświaty, w tym nauczyciele czy też osoby współtworzące kolekcję muzeum). Powtórna pogłębiona analiza całości materiału pokazuje, że w tym wypadku równie ważne są również grupy nieformalne, składające się np. ze społeczników czy wolontariuszy. *Mamy relacje z innymi stowarzyszeniami, organizacjami. Coraz chętniej budowane są te zasoby współpracy: Ognisko Muzyczne, Bractwo Kurkowe, Towarzystwo Przyjaciół (2017_01_Muz2). Jest taka grupa tak zwanych „społeczników”. To nie są wolontariusze tylko to są ludzie, którzy przychodzą w konkretnym celu coś zrobić, pomóc w jakiejś sprawie (2017_07_Muz). Kim są Ci wolontariusze? Gospodyni domowa, nauczyciele, uczniowie, studenci, żołnierze (2018_11_Muz).*

To powiększające się zróżnicowanie kręgów współpracowników, jakie można zaobserwować na podstawie wypowiedzi uczestników badań i publikacji dotyczących muzeów²⁷ i innych instytucji kultury²⁸, powoduje, że wokół poszczególnych organizacji tworzą się coraz bardziej heterogeniczne środowiska, które często wymagają bardziej „zindywidualizowanego podejścia”. Dlatego jako drugi rodzaj dylematów związanych z zarządzaniem poszerzającym się gronem osób zaangażowanych w działalność muzeów pojawia się brak wypracowania określonych standardów współpracy. W rezultacie instytucje stają przed różnymi wyzwaniami. Z jednej strony starają się zadbać o wykorzystywanie rozwiązań, jakie zostały już wdrożone na podstawie wieloletnich działań dzięki wpisaniu instytucji w praktyki określonych środowisk, a z drugiej chcą wyjść naprzeciw kolejnym potrzebom, w przypadku których wiele instytucji nie dysponuje jeszcze odpowiednimi narzędziami do ich rozwijania. *Dla mnie, społecznika, który patrzy na życie trochę inaczej, to sama współpraca jest bardzo ważna. (...) Muzeum to jest miejsce, w którym pracują fachowcy. Jeśli potrzebuję wiedzy, to mam do kogo się udać (2018_12_Org). Kiedyś w muzeum była kawa, ciastka przy każdej okazji. A teraz nie ma nawet chęci, żeby coś załatwić. (...) Później zaczęły się inne działania i już nie można było tego tu prowadzić. Spotykamy się u mnie w domu. (...) Nie chcemy [w muzeum] przeszkadzać (2019_07_Sen1). Z wolontariatem okazuje się, że mamy duży problem, bo bardzo trudno [jest] pozyskać wolontariuszy wbrew pozorom i co roku jest ten sam problem. W ostatnim roku wręcz zrezygnowaliśmy z poszukiwań, bo stwierdziliśmy, że szkoda nam na to już czasu i energii (2017_02_Muz).*

Tego rodzaju sytuacje powodują, że podejmowanie prób poszerzenia społecznego zaangażowania muzeum w kształtowanie relacji instytucji z danym kręgiem współpracowników zewnętrznych nieraz wiąże się z koniecznością wypracowania przez pracowników zupełnie nowych standardów, które nie tylko będą zgodne z określonymi regulacjami prawnymi²⁹, ale też w pełni umożliwią uwzględnienie w poszczególnych obszarach wspólnych działań dużej skali dywersyfikacji oczekiwań danych grup interesariuszy w zakresie wspierania ich aktywności i działalności przez muzeum³⁰. *Organizacje pozarządowe mogą korzystać z sal. Jest taki grafik i można sobie zarezerwować czas. Zawsze raz w miesiącu, czasem dwa, czasem trzy rezerwujemy tę salę na zebranie stowarzyszenia (2019_01_Sen). Przychodzą do nas z zapytaniem o bardzo proste sprawy. (...) Jesteśmy takim bankiem informacji (2018_02_Muz). Mamy ogromne rzesze*

sympatyków, przyjaciół, którzy odwiedzają nas nie tylko podczas wystaw i wykładów, ale wpadają prosto z ulicy, żeby sobie porozmawiać. (...) Oni sami też generują pomysły, sami wychodzą z inicjatywami. Czasem do tego stopnia, że trudno jest nam sprostać ich wymaganiom (2019_08_Muz1).

Centrum informacji, miejsce spotkań, przestrzeń realizacji własnych inicjatyw to niejedynie potrzeby, z jakimi stykają się muzealnicy zainteresowani rozwojem dialogiczności instytucji w obszarze kształtowania współpracy z interesariuszami otoczenia. Trzecim takim zagadnieniem jest brak odpowiednich narzędzi do budowania heterogenicznych relacji za progiem muzeum. W rezultacie narastająca skala zróżnicowania potrzeb grup włączających się w pracę muzeum powoduje, że przełożenie spopularyzowanej w ciągu ostatnich dekad idei otwartości czy partycypacyjności³¹ na długofalowość określonych działań nie zawsze udaje się wdrożyć w otoczeniu instytucji. *Pracownicy nie mogą sobie tego uzmysłowić jak to jest ważne dla społeczności, że organizacja i instytucja się otwiera. Często niektóre rzeczy wolą robić sami chociaż mogliby skorzystać z naszej współpracy (2019_02_Org). Na pewno dobry kontakt z pracownikami, bo to są ludzie, którzy są dostępni i przyjaźnie nastawieni na tą współpracę (...). Jakbyśmy się spotkali raz, drugi, trzeci z jakaś ścianą i niechęcią to by ta współpraca nie była tak dobra (2020_08_Dor2). Relacje buduje dobrze zorganizowana praca, ale też wydolność muzeum, bo żeby budować relacje to tak, jak w związku, trzeba mieć czas i pieniądze. (...) To musi być tak ustawione, że jeżeli współpracuję z tymi to jest to rzeczywiście (2017_03_Muz1). To nie jest łatwy proces tylko konsekwencja i nieustępliwość w działaniu. (...) Nie jest to sformalizowana współpraca, ale jest to jest relacja wzajemnego obdarowywania się (2019_05_Muz1).*

Jednak nie tylko ten brak szeroko rozumianej otwartości instytucji, uważności ze strony pracowników, środków w budżecie czy konsekwencji w działaniu negatywnie oddziałuje na odpowiedzialność społeczną za kształtowanie zakresu i formy budowania współpracy muzeum z poszczególnymi kręgami współpracowników z otoczenia społecznego instytucji. Jako kolejny, czwarty rodzaj dylematów należy tutaj wskazać wzrost dynamiki zmian zachodzących poza muzeami i pogłębianie się różnego rodzaju kryzysów, które obserwowano m.in. podczas pandemii COVID-19. *Jak zamkną instytucję, to może się okazać, że kilka osób nie będzie miało przedłużonej umowy o pracę (2020_02_Muz2). Nie było muzeum. Brakowało mi, bo zostałam odcięta od wszystkich moich aktywności (2020_02_Dor). Pandemiczne wydarzenia ucięły to, co dalej. Pytanie jak to towarzystwo się odrodzi? Kto będzie chciał działać i przychodzić? Tu jestem pełna niepokoju. Nie wiem, jak działalność się dalej potoczy (2020_03_Org).*

W rezultacie można powiedzieć, że nie tylko brak komplementarności rozwiązań wewnętrznych, ale też wdrożenia określonych standardów na poziomie zarządczym negatywnie wpływa zarówno na zakres współpracy, jak i na trwałość zbudowanych już relacji w przypadku wystąpienia problemów generowanych przez czynniki zewnętrzne. Pomimo to muzea nadal poszukują takich rozwiązań, które umożliwią im kształtowanie dalszego rozwoju instytucji także poprzez zachowanie stałej współpracy z interesariuszami otoczenia i stopniowe powiększanie ich wspólnych zasobów.

Odpowiedzi muzealników

Świadomość możliwości kształtowania przyszłości instytucji na podstawie wzrostu kapitału społecznego środowisk z nią współpracujących³² powoduje, że pomimo wielu dylematów muzea pracują nad wdrożeniem idei odpowiedzialności społecznej za tworzone relacje. Dlatego inwestują czas i środki w świadome budowanie takich kręgów wokół muzeum, które pozwoliłyby na zwiększenie ich wpływu na różne wymiary życia społecznego dzięki zastosowaniu określonych rozwiązań w przypadku interesariuszy otoczenia. *Mamy grupy, z którymi jesteśmy w komitywie np. mniejszość ormiańska, z którą mamy świetne relacje. (...) W tej chwili oni otwierają swój dom i my im pomagamy. Oni cały czas uczestniczą też w różnych naszych działaniach (2017_04_Muz1). Wzięliśmy na siebie obowiązek, że wolontariusze, [którzy] przyjeżdżają przez rok może nie są pod naszą opieką, ale w pewnym sensie gdzieś tam trochę nad nimi czuwamy (2019_04_Muz). Zbieramy tych przyjaciół (...), zapraszając ich cyklicznie, abyśmy się tutaj spotkali (2017_06_Muz1).*

Z jednej strony muzeum otwarte na różne środowiska, a z drugiej biorące udział w życiu społecznym tych grup na co dzień to pierwsze z rozwiązań, które mogą zminimalizować ryzyko wystąpienia problemów negatywnie oddziałujących na ich obecność w muzeum. Kolejnym takim sposobem na skuteczność budowania trwałych relacji jest także dialogiczność³³, która pozwala na zakorzenienie się różnych grup i wzmocnienie ich poczucia sprawczości oraz zaangażowania w realizację tego typu procesów. W końcu jako ostatni czynnik kształtujący ramy współpracy bliskie zasadom odpowiedzialności społecznej można tutaj wskazać poznawanie potrzeb, jak i pewnej wrażliwości na zadbanie o zachowanie ciągłości powiększania zasobów każdej ze stron biorących udział w budowaniu relacji i wzmacnianiu więzi powstających w ramach tych działań. *Muzeum wychodzi naprzeciw potrzebom (...) granicznym (2019_05_Muz1). Wspólna misja nas łączy. Mamy podobne priorytety i wyczuwamy to, co jest dla nas najważniejsze (2018_12_Gov). Kwintesencja bycia w danym miejscu i robienia czegoś wspólnie, uczenia się od siebie (2020_10_Muz2). To jest bardzo czuła relacja (2020_01_Dor).*

Niewątpliwie uwzględnienie tych wszystkich czynników przyczynia się do świadomego budowania relacji i do tworzenia wokół muzeum wspólnot i nowych zasobów danej instytucji. Dlatego zdaniem wielu uczestników badań w przypadku ich współpracowników dopiero powiązanie określonych działań muzeum z próbą wdrażania zasad odpowiedzialności społecznej oraz konkretnych rozwiązań zarządczych pozytywnie wpływa na uczynienie z muzeum zarówno jednego z głównych facylitatorów procesów włączających kolejne grupy społeczne, jak i organizacji, która może skutecznie podejmować reakcje nawet w momentach kryzysowych. *Nie tylko uchodźcy z krajów arabskich, ale uchodźcy przeciw z innych części świata, (...) którzy mogą być wolontariuszami, mogą stanowić istotny element życia muzeum (2017_04_Muz1). Muzeum wychodzi naprzeciw. Pokazuje bez jakis uprzedzeń. (...) Raczej zastanawiamy się, czy jest coś wspólnego czy jest coś odrębnego? Szukamy podobizn i szukamy różnic. To jest niezaprzeczalnie siłą muzeum (2017_08_Muz2)³⁴.*

Wnioski

Podsumowując, można powiedzieć, że chociaż w ciągu ostatniej dekady koncepcja CRS i Norma PN-ISO 26000 stały się w Polsce ważnym punktem odniesienia do kształtowania kultury organizacji i zasad jej działania, to jednak budowanie relacji pomiędzy muzeum a interesariuszami otoczenia nie zawsze opiera się na wdrożeniu zmian w zarządzaniu daną instytucją. W rezultacie niektóre muzea, które na co dzień funkcjonują w społeczeństwie sieci³⁵ i społeczeństwie ryzyka³⁶, często nadal nie dysponują odpowiednimi narzędziami do pogłębiania świadomości ich

odpowiedzialności społecznej za tego typu relacje. Jednak pomimo to wiele z nich coraz częściej dostrzega potencjał wdrażania tego typu rozwiązań, które – jak pokazują badania – nie tylko ułatwiają przełożenie założeń socjumuzeologii³⁷ na praktykę instytucji niezależnie od modelu danego muzeum czy charakteru jego otoczenia, ale również okazują się narzędziem ułatwiającym rozwiązywanie dylematów, jakie zawsze towarzyszą zachowaniu socjotwórczej funkcji muzeów i ich pracy nad wzrostem kapitału społecznego. Dlatego tak ważne jest opracowanie zasad tworzenia długofalowych relacji z interesariuszami otoczenia także w muzeum.

Streszczenie: Muzea jako instytucje wspólnototwórcze tworzą różne kręgi interesariuszy. Wiele z nich powstaje na podstawie współpracy z określonym środowiskiem. Jednak to powiększanie się grona współpracowników muzeum oraz coraz większy wpływ czynników zewnętrznych na zakres i formę tego rodzaju działań powodują, że muzea ponownie stają przed pytaniem, jak świadomie i odpowiedzialnie podejmować kolejne zobowiązania społeczne? Jak budować trwałe relacje wymagające uczestnictwa w długofalowych procesach w tym „nieodpowiedzialnym świecie”? Jak tworzyć kręgi współpracowników, aby faktycznie przekładało się to na rozwój kapitału społecznego instytucji i jej otoczenia? Opierając się na wynikach kolejnej, pogłębionej

analizy materiału, jaki został zgromadzony podczas projektu „Badania publiczności muzeów w Polsce” w ramach czteroletnich badań jakościowych, przedstawiono cztery typy dylematów, z jakimi spotkali się uczestnicy badań, którzy w rozmowach o odbiorcach muzeów omówionych w osobnej publikacji poruszyli także kwestie, z jakimi mierzą się muzealnicy oraz ich współpracownicy zainteresowani skutecznym współdziałaniem za progiem muzeum i budowaniem trwałych relacji. Ich omówienie będzie miało na celu pokazanie, jak pogłębianie świadomości odpowiedzialności społecznej może pozytywnie wpłynąć na osiąganie socjotwórczych celów muzeum niezależnie od modelu, w jakim funkcjonuje dana instytucja na co dzień.

Słowa kluczowe: muzeum wspólnototwórcze, relacje, odpowiedzialność społeczna, kapitał społeczny, socjumuzeum.

Przypisy

- ¹ K. Barańska, *Muzeum w sieci znaczeń. Zarządzanie z perspektywy nauk humanistycznych*, Kraków 2013, s. 163; R. Wiśniewski, G. Pol, R. Pląsek, A. Bąk, *Oswajając zmienność. Kultura lokalna z perspektywy domów kultury*, Warszawa 2021, s. 127-129.
- ² G.H. Rivière, *L'écomusée, un modèle évolutif (1971-1980)*, w: A. Desvallées, *Vagues. Une anthologie de la nouvelle muséologie*, t. 1, Mâcon 1992, s. 440-445.
- ³ Jeden z programów o idei instytucji otwartej zrealizowało w 2011 r. Muzeum Sztuki Nowoczesnej. Więcej zob. *Muzeum Otwarte 2011 – Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie*, artmuseum.pl [dostęp: 26.04.2022].
- ⁴ Jednym z najnowszych tekstów o idei N. Simon jest rozmowa z 8 marca 2021 r. dr. M. Szeląga z dr K. Jagodzińską. Więcej zob. *Wzmacniający potencjał partycypacji. Rozmowa z dr Katarzyną Jagodzińską, EPALÉ*, europa.eu [dostęp: 26.04.2022].
- ⁵ W odniesieniu do obu wymienionych powyżej modeli Łukasz Gaweł omawia jako trzeci typ instytucję zaangażowaną. Ł. Gaweł, *Społeczna odpowiedzialność organizacji kultury. Muzeum w otoczeniu społecznym*, w: *Zarządzanie w kulturze. Teoria i praktyka*, A. Pluszyńska, A. Konior, Ł. Gaweł (red.), Warszawa 2020, s. 85.
- ⁶ J. Byszewski, B. Nessel-Łukasik, *Muzeum relacyjne. Przed/za progiem*, Sulejówek 2020.
- ⁷ *Muzealny think-tank: Muzea i sąsiedztwo*, polin.pl [26.04.2022]; o Atlasie – *Atlas muzealnej partycypacji*, muzeumpartycypacyjne.pl [dostęp: 26.04.2022].
- ⁸ P.T. Kwiatkowski, B. Nessel-Łukasik, *Muzea w społeczności lokalnej. Raport*, Warszawa 2018; *Raport Publiczność muzeów w Polsce 2018.pdf*, nimoz.pl [dostęp: 26.04.2022].
- ⁹ W teorii interesariuszy Roberta E. Freemana zostały wyróżnione różne kategorie, ale w artykule odwołam się wyłącznie do jednej z nich – interesariuszy otoczenia. Więcej zob. B. Wit, *Model biznesu z perspektywy interesariuszy*, „Quarterly Journal” 2016, nr 4 (19), s. 88.
- ¹⁰ Przykładem takiej dyskusji było m.in. spotkanie w Muzeum Sztuki Nowoczesnej 8 marca 2016 r.: *Muzea a wspólnota – Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie. Spotkanie z Joanną Mytkowską i Claire Bishop*, artmuseum.pl [dostęp: 26.04.2022].
- ¹¹ Ostatnim takim spotkaniem muzealników i naukowców była konferencja naukowa *Nowoczesne muzeum – relacje i narracje*, zorganizowana przez Muzeum Okręgowe w Toruniu, w dniach 20-22 kwietnia 2022 r.
- ¹² B. Wit, *op. cit.*
- ¹³ M. Grzybek, *Zarządzanie relacjami z interesariuszami jako jeden z elementów społecznej odpowiedzialności biznesu*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, odpowiedzialnybiznes.pl [dostęp: 14.06.2022].
- ¹⁴ R. Wiśniewski, G. Pol, R. Pląsek, A. Bąk, *op. cit.*, s. 129.
- ¹⁵ P. Bartkowiak, D. Dudek, E. Wszendybył-Skulska, *Koncepcja społecznej odpowiedzialności i koncepcja zrównoważonego rozwoju w procesie funkcjonowania organizacji*, Kraków 2016, s. 43.
- ¹⁶ EUR-Lex – 52011DC0681 – EN – EUR-Lex, europa.eu [dostęp: 14.06.2022].
- ¹⁷ ISO 26000 | Polski Komitet Normalizacyjny, pkn.pl [dostęp: 14.06.2022].

- ¹⁸ Szczegółowe informacje o poszczególnych etapach projektu NIMOZ-u, który dotyczył różnych grup publiczności muzeów w Polsce (społeczności lokalnej / 2018, osób starszych / 2019, dorosłych w wieku produkcyjnym / 2020, dzieci i młodzieży / 2021, na: Publiczność muzeów, nimoz.pl [dostęp: 26.04.2022].
- ¹⁹ Badania jakościowe były realizowane w formie indywidualnych wywiadów pogłębionych (N: 110) i zogniskowanych wywiadów grupowych (N: 33).
- ²⁰ Szczegółowa analiza rezultatów badań została zebrana w publikacji *Publiczność (w) muzeach*, opracowanej przez zespół realizujący program NIMOZ-u w składzie: P.T. Kwiatkowski, B. Nessel-Lukasik, J. Grzonkowska (w przygotowaniu).
- ²¹ S. Kowalska, *Argumenty za i przeciw społecznej odpowiedzialności biznesu*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie” 2014, nr 1, s. 211.
- ²² Ł. Gawęł, *op. cit.* Jednym z programów o tej tematyce była edycja muzealnego think tanku w 2017 r. Więcej zob. *Muzealny think-tank: muzeum odpowiedzialne społecznie*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, odpowiedzialnybiznes.pl [dostęp: 26.04.2022].
- ²³ Więcej zob. *Muzealny think-tank „Muzeum odpowiedzialne społecznie”*, Muzeum POLIN, youtube.com [dostęp: 26.04.2022].
- ²⁴ W ramach projektu NIMOZ-u badania jakościowe były realizowane od 2017 do 2020 r.
- ²⁵ B. Rok, *Odpowiedzialny biznes w nieodpowiedzialnym świecie. Raport Akademii Rozwoju Filantropii w Polsce oraz Forum Odpowiedzialnego Biznesu*, Warszawa 2004, s. 46; *Odpowiedzialny biznes w nieodpowiedzialnym świecie*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, odpowiedzialnybiznes.pl [dostęp: 26.04.2022].
- ²⁶ Ł. Gawęł, *op. cit.*
- ²⁷ A. Czerner, E. Nieroba, *Na styku historii i codzienności. Społeczność lokalna wobec miejsca pamięci*, Opole 2017, s. 253-304.
- ²⁸ R. Wiśniewski, G. Pol, R. Płasek, A. Bąk, *op. cit.*, s. 122-147.
- ²⁹ Takim przykładem jest m.in. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. 2020, poz. 1057.
- ³⁰ P. Bartkowiak, D. Dudek, E. Wszendybył-Skulska, *op. cit.*, s. 15-16.
- ³¹ N. Simon, *The Art of Relevance*, California 2016.
- ³² P.T. Kwiatkowski, B. Nessel-Lukasik, *op. cit.*, s. 39-58.
- ³³ W tym wypadku pojęcie dialogiczności oznacza umożliwienie budowania relacji w odpowiedzi na potrzeby Innego, co łączy się z poczuciem odpowiedzialności za Innego. Więcej zob. M. Januskiewicz, *Dialogiczność jako demitologizacja Ja solipsystycznego*, „Humaniora. Czasopismo Internetowe” 2015, nr 1 (9), s. 74.
- ³⁴ Z uwagi na kolejny kryzys ten wątek wybrzmiewa teraz najmocniej w trakcie działań realizowanych z myślą o muzealnikach i uchodźcach z Ukrainy, których do działań do 12 kwietnia 2022 było 116. Więcej zob. Kopia Zestawienie – stan na 12 kwietnia 2022.xlsx, nimoz.pl [dostęp: 5.05.2022].
- ³⁵ M. Castells, *Społeczeństwo sieci*, tłum. M. Marody, Warszawa 2007; T.H. Eriksen, *Tyrania chwili. Szybko i wolno płynący czas w erze informacji*, tłum. G. Sokół, Warszawa 2003.
- ³⁶ U. Beck, *Społeczeństwo ryzyka. W drodze od innej nowoczesności*, tłum. S. Cieśla, Warszawa 2002.
- ³⁷ P. Assunção dos Santo, *Introduction: To understand New Museology in the 21st Century*, w: *To understand New Museology in the 21st Century*, „Sociomuseology” 2010, t. 3, №37; *Museology in tribal contexts*, „Icofom Study Series” 2021, t. 49, nr 1.

Bibliografia

- Barańska Katarzyna, *Muzeum w sieci znaczeń. Zarządzanie z perspektywy nauk humanistycznych*, Wydawnictwo Attyka, Kraków 2013.
- Bartkowiak Piotr, Dudek Dariusz, Wszendybył-Skulska Ewa, *Koncepcja społecznej odpowiedzialności i koncepcja zrównoważonego rozwoju w procesie funkcjonowania organizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016.
- Beck Ulrich, *Społeczeństwo ryzyka. W drodze od innej nowoczesności*, tłum. Stanisław Cieśla, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2002.
- Byszewski Janusz, Nessel-Lukasik Beata, *Muzeum relacyjne. Przed/za progiem*, Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, Muzeum Króla Jana III w Wilanowie, Sulejówek 2020 („Muzeologia”, seria B, t. 1).
- Castells Manuel, *Społeczeństwo sieci*, tłum. Mirosława Marody, Warszawa 2007.
- Czerner Anna, Nieroba Elżbieta, *Na styku historii i codzienności. Społeczność lokalna wobec miejsca pamięci*, Centralne Muzeum Jęrców Wojennych w Łambinowicach-Opolu, Opole 2017.
- Eriksen Thomas H., *Tyrania chwili. Szybko i wolno płynący czas w erze informacji*, tłum. Grzegorz Sokół, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2003.
- Freeman Robert E., *Strategic Management. A Stakeholder Approach*, Pitman, Boston 1984.
- Friedman Andrew L., Miles Samantha, *Stakeholders. Theory and Practice*, University Press, Oxford 2006.
- Gawęł Łukasz, *Społeczna odpowiedzialność organizacji kultury. Muzeum w otoczeniu społecznym*, w: *Zarządzanie w kulturze. Teoria i praktyka*, Anna Pluszyńska, Agnieszka Konior, Łukasz Gawęł (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2020, s. 81-94.
- Januskiewicz Michał, *Dialogiczność jako demitologizacja Ja solipsystycznego*, „Humaniora. Czasopismo Internetowe” 2015, nr 1 (9), s. 284-298.
- Kowalska Sylwia, *Argumenty za i przeciw społecznej odpowiedzialności biznesu*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie” 2014, nr 1, s. 211-221.
- Kwiatkowski Piotr T., Nessel-Lukasik Beata, *Muzeum w społeczności lokalnej. Raport*, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Warszawa 2018.
- Rivière Georges H., *L'émuseé, un modèle évolutif (1971-1980)*, w: André Desvallées, *Vagues. Une anthologie de la nouvelle muséologie*, t. 1, Mâcon 1992, s. 440-445.
- Rok Bolesław, *Odpowiedzialny biznes w nieodpowiedzialnym świecie. Raport Akademii Rozwoju Filantropii w Polsce oraz Forum Odpowiedzialnego Biznesu*, Warszawa 2004.
- Simon Nina, *The Art of Relevance*, Museum 2.0 Santa Cruz, California 2016.
- Soin Maciej, *Teoria interesariuszy a neopragmatyzm*, „Prakseologia” 2017, nr 159, s. 83-106.
- To understand New Museology in the 21st Century*, „Sociomuseology” 2010, t. 3, №37.
- Wiśniewski Rafał, Pol Grażyna, Płasek Rafał, Bąk Agnieszka, *Oswajając zmienność. Kultura lokalna z perspektywy domów kultury*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2021.
- Wit Bogdan, *Model biznesu z perspektywy interesariuszy*, „Quarterly Journal” 2016, nr 4 (19), s. 87-99.

dr Beata Nessel-Łukasik

Socjolożka, historyczka sztuki, absolwentka Szkoły Nauk Społecznych Instytutu Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, stypendystka Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Muzealniczka związana z Muzeum Narodowym w Warszawie (1998–2010) i Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku (2011–2021). Twórczyni Działu Programów Lokalnych, współautorka muzeum relacyjnego, Archiwum Społecznego Sulejówka i innych projektów partycypacyjnych oraz tekstów publikowanych w „Kulturze i Społeczeństwie”, „Kulturze Współczesnej”, „Zarządzaniu Kulturą” i in. Adiunktka w Katedrze Socjologii Ogólnej i Badań Interdyscyplinarnych Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej. Członkini Stowarzyszenia Muzealników Polskich (SMP), Międzynarodowej Rady Muzeów (ICOM); bnessel@aps.edu.pl.

Word count: 3736; **Tables:** –; **Figures:** –; **References:** 37

Received: 05.2022; **Accepted:** 05.2022; **Published:** 07.2022

DOI: 10.5604/01.3001.0015.9131

Copyright©: Some rights reserved: National Institute for Museums and Public Collections. Published by Index Copernicus Sp. z o.o.

This material is available under the Creative Commons – Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). The full terms of this license are available on: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode>

Competing interests: Authors have declared that no competing interest exists.

Cite this article as: Nessel-Łukasik B.; W KRĘGU WSPÓŁPRACOWNIKÓW. MUZEUM JAKO ODPOWIEDZIALNA INSTYTUCJA WSPÓLNOTOTWÓRCZA. *Muz.*, 2022(63): 59-64

Table of contents 2022: <https://muzealnictworocznik.com/issue/14332>